Veli-Pekka Viljanen

HE 182/2017 vp LAEIKSI KUNTIEN JA KUNTAYHTYMIEN ERÄIDEN OIKEUSTOIMIEN VÄLIAIKAISESTA RAJOITTAMISESTA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA ANNETUN LAIN SEKÄ ERÄIDEN KUNTA- JA PALVELURAKENNEUUDISTUKSESTA ANNETUSSA LAISSA SÄÄDETTYJEN VELVOITTEIDEN SOVELTAMISESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

Eduskunnan perustuslakivaliokunta 7.12.2017

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia kuntien ja kuntayhtymien eräiden oikeustoimien väliaikaisesta rajoittamisesta sosiaali- ja terveydenhuollossa (548/2016). Kyseinen laki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 30/2016 vp) tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Lakiehdotuksen 3 §:ssä säädettäisiin rajoituksista sopimuksiin yksityisten palveluntuottajien kanssa. Ehdotuksen mukaan kunnan tai kuntayhtymän tulee sisällyttää lain voimaantulon jälkeen ja vuoden 2019 jälkeen voimassa oleviin sopimuksiin yksityisen palvelun tuottajien kanssa sekä rakennusten ja toimitilojen vuokra- tai käyttöoikeutta koskeviin sopimuksiin sopimusehto, jonka mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon lakisääteisessä järjestämisvastuussa olevalla on oikeus irtisanoa sopimus vuoden 2020 aikana päättymään 12 kuukauden kuluttua irtisanomisesta ”ilman, että irtisanomisesta syntyy korvausvelvollisuutta”. Maininta siitä, että irtisanomisehtoon tulee kirjata maininta korvausvelvollisuuden syntymättä jäämisestä, on uusi. Pykälän 2 momentin mukaan sopimusehto on sisällytettävä sellaisiin sopimuksiin, joiden ennakoitu vuotuinen arvo ylittää 30 % (nykyisessä laissa 50 %) kyseisen kunnan tai kuntayhtymän järjestämisvastuulla olevan sosiaali- ja terveydenhuollon osalta viimeisimmän tilinpäätöksen mukaisista vuosittaisista käyttötalousmenoista ja sopimuksen voimassaolo jatkuu vuoden 2020 jälkeen. Lisäksi pykälä sisältää säännökset, jotka estävät irtisanomisehtoa koskevien vaatimusten kiertämisen sopimuksia pilkkomalla.

Verrattuna voimassa olevaan sääntelyyn ehdotus tiukentaisi jonkin verran velvollisuutta irtisanomisehdon sisällyttämiseen sopimukseen, mutta ei muuttaisi sinänsä sääntelyn luonnetta.

Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin pitänyt tällaisia siirtymävaiheen järjestelyjä tavoitteiltaan hyväksyttävinä. Valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että kyse on sote-uudistuksen tavoitteiden toteuttamiseksi välttämättömästä rahoitusajasta, jolla pyritään estämään toimia, jotka ovat ristiriidassa uudistuksen tavoitteiden kanssa (PeVL 30/2016 vp, s. 3). Hallituksen esityksen perusteluissa on esitetty, että useat kunnat ovat suunnitelleet ja valmistelleet järjestämisvastuulleen kuuluvien sosiaali- ja terveyspalvelujen ulkoistamisia ennen järjestämisvastuun siirtämistä kunnilta maakunnille (ks. HE, s. 9-10). Painavia ja viimeaikaiseen kehitykseen liittyviä perusteita estää tällainen toiminta, joka vaikeuttaa vireillä olevan sote-uudistuksen tavoitteiden toteutumista ja haittaa palvelurakenteen asianmukaista kehittämistä, on siten olemassa.

Ehdotettua sääntelyä ei ole tarkoitettu taannehtivaksi (HE, s. 18; ks. myös PeVL 30/2016 vp, s. 3). Yksityinen sopijapuoli voi vapaasti arvioida, onko sen kannalta järkevää solmia kunnan/kuntayhtymän kanssa palvelujen ulkoistamista koskeva sopimus, johon sisältyy korvausvelvollisuuden kieltävä irtisanomisehto. Ehdotus ei siten muodostu ongelmalliseksi perustuslain 15 §:n omaisuudensuojasäännöksestä johdettavan perusteltujen odotusten suojan kannalta. Kyseinen siirtymäaikaan rajoitettu järjestelmä ei muodostu myöskään perustuslakivaliokunnan aikaisempaa kantaa seuraten ongelmalliseksi perustuslain 121 §:ssä turvatun kunnallisen itsehallinnon kannalta (ks. PeVL 30/2016 vp, s. 3).

Ensimmäisessä lakiehdotuksessa ehdotetaan tiukennettavaksi myös sääntelyä, joka rajoittaa kunnan tai kuntayhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon rakennuksiin kohdistuvia investointeja (4 §). Kunta/kuntayhtymä ei saisi edelleenkään tehdä sosiaali- ja terveydenhuollon rakennuksiin kohdistuvia investointeja koskevia sitoumuksia, joiden arvonlisäverottomat kokonaiskustannukset ylittävät 5 miljoonaa euroa, ellei sosiaali- ja terveysministeriö ole myöntänyt siihen poikkeuslupaa. Poikkeusluvan edellytyksiä kuitenkin tiukennettaisiin niin, että se voidaan myöntää, jos investointi on ”palvelujen saatavuuden turvaamiseksi välttämätön ja kiireellinen” (nykyisessä laissa: ”perusteltu palvelujen saatavuuden turvaamiseksi ja investointi on alueen palvelurakenteen kannalta tarpeellinen”).

Ehdotus merkitsee nykyiseen verrattuna jonkin verran pidemmälle menevää kuntiin ja kuntayhtymiin kohdistuvaa rakennusinvestointien rajoittamista. Kyse on edelleenkin vain siirtymäajan, vuoden 2020 loppuun voimassa olevista rajoituksista, joille on osoittavissa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän toimivuuteen liittyviä hyväksyttäviä perusteita. Sillä ei puututa kunnallisen itsehallinnon keskeisiin ominaispiirteisiin tavalla, joka asiallisesti ottaen tekisi itsehallinnon merkityksettömäksi, eikä se muodostaisi ehdotonta estettä kuntien sosiaali-

ja terveyspalvelujen järjestämistehtävään liittyville rakennusinvestoinneille. Perustuslakivaliokunnan aikaisempaa lausuntoa seuraten ehdotus ei muodostu valtiosääntöoikeudellisesti ongelmalliseksi (ks. PeVL 30/2016 vp, s. 3).

Edellä esitetyin perustein katson, että hallituksen esitykseen ei sisälly valtiosääntöoikeudellisia ongelmia ja sen sisältämät lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.